הגדה
של
פסח

תרצ"ח

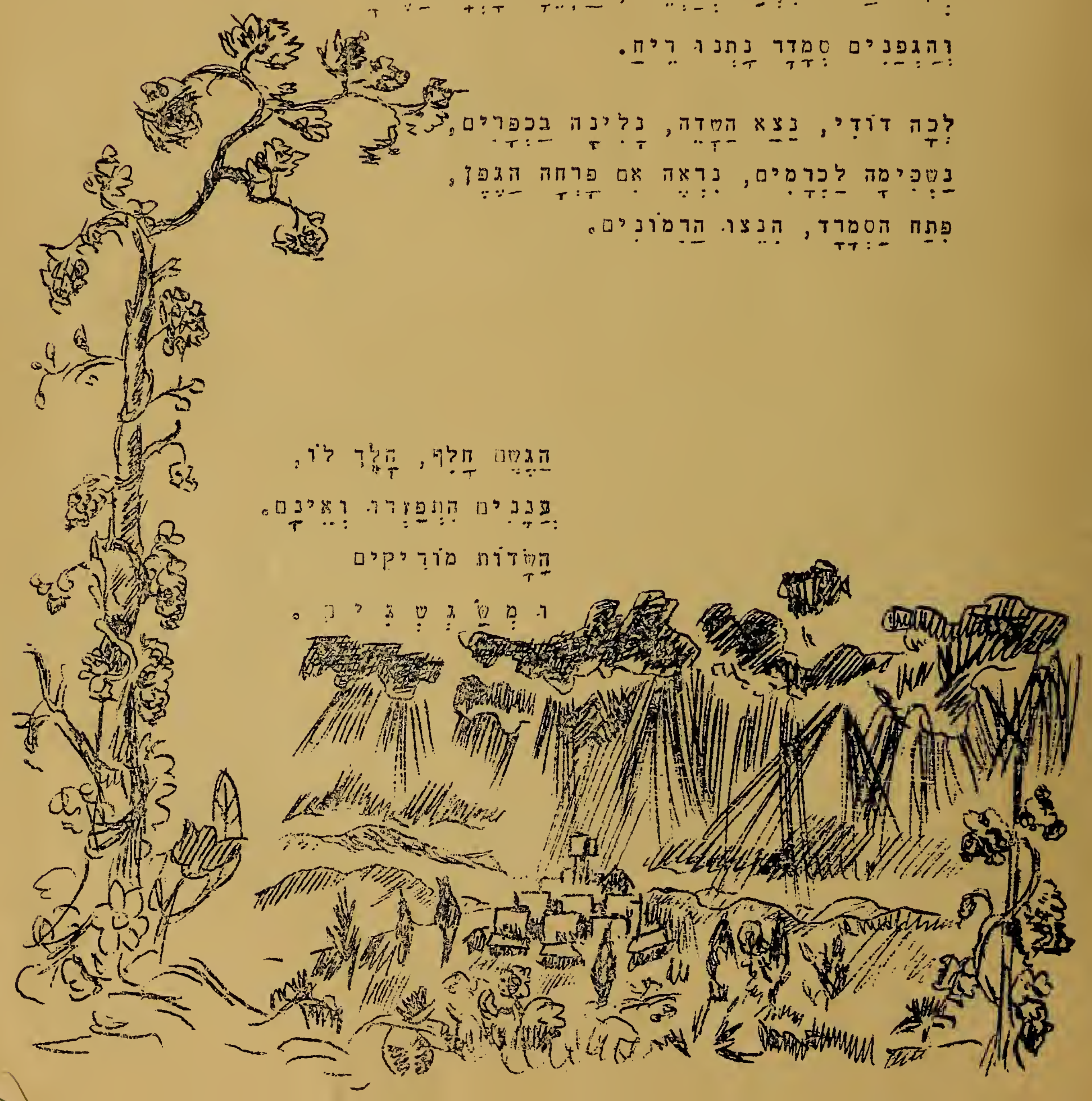
1938

אביב

הנה הסתו עבר, הגשם חלף הלך לו
הנצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע
וקול התור נשמע בארצנו, התאנה חנטה פגיה
והגפנים סמדר נתנו ריח.

לכה דודי, נצא השדה, נלינה בכפרים,
נשכימה לכרמים, נראה אם פרחה הגפן,
פתח הסמדר, הנצו הרמונים.

הגשם חלף, הלך לו,
עננים התפזרו ואינם.
השדות מוריקים
ומשגשגים.

חַג הַקָּצִיר

נִיבִים דּוֹבְרִים אֵלַי: זְרָעֵינוּ
בְּמַעֲנִית לֵבָב;
וְיוֹם יַגִּיעַ וְהָיִינוּ
לְשִׁבֳּלֵי זָהָב.

וְיֶלֶד רַךְ יָבוֹא אֵלַיִךְ
פִּרְחֵי דָגָן לִבְוֹר,
וְהֶלֶךְ דָּל בִּמְלִילוֹתַיִךְ
רְעֵבוֹנוֹ יִשְׁבּוֹר.

חֲרוֹשׁ, חוֹרֵשׁ, וּזְרַע, זוֹרֵעַ,
בְּמַעֲנִית הַלֵּב,
וּבוֹאוּ, בּוֹאוּ, זָר וָרֵעַ,
לַחַג קָצִיר קָרֵב!

רחל

סיום האלומות - רקוד

הבאת עומר

רְאִינוּ עֲמָלֵנוּ כְּעָמָל הַנְּמָלִים,
כָּל אִישׁ יָבִיא כָּעֹמֶר אֲלֻמּוֹת.
גָּדִישׁ דָּגָן יָקוּם לְתַלְפִּיּוֹת!
וְשִׁבֳּלָיו פְּנִימָה, פְּנִימָה הַשִׁבֳּלִים!

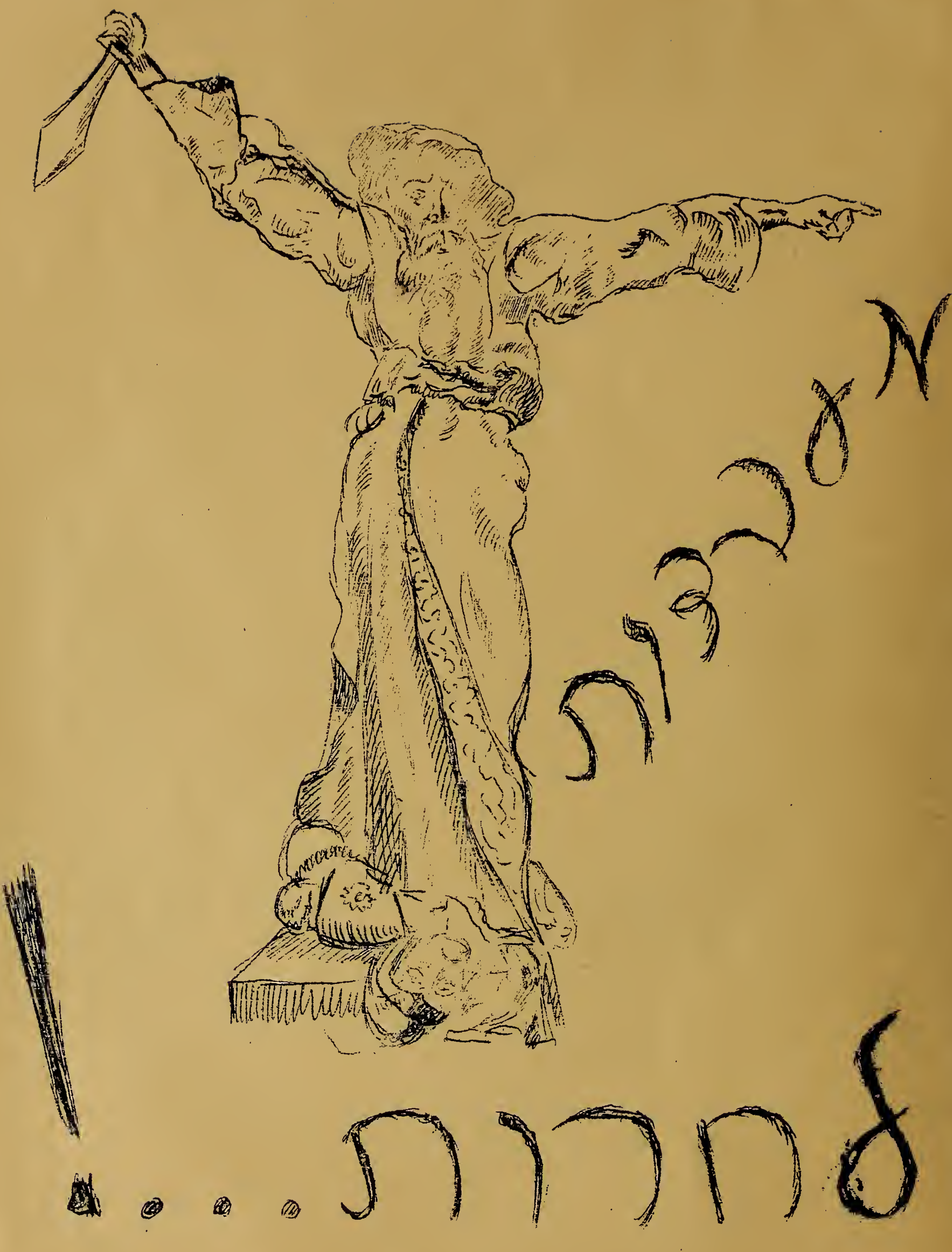
רְאִינוּ עֲמָלֵנוּ, זֶה עָמָל הַנְּמָלִים.
כֵּן יִרְבּוּ, לוֹ יְבֹרַךְ כִּפְלַיִם
מִשְּׁמַנֵּי הָאָרֶץ וּמִטַּל שָׁמַיִם!
עִם שִׁבֳּלִים פְּנִימָה, פְּנִימָה הַשִּׁבֳּלִים!

רְאִינוּ עֲמָלֵנוּ, הוּא עָמָל הַנְּמָלִים.
שִׁמְרוּ, אֵפוֹא, אַחִים, אוֹגְרֵי הַבָּר,
לְיוֹם מָצוֹר, יָעוּט אוֹיֵב וָצָר!
הַשִּׁבֳּלִים פְּנִימָה, פְּנִימָה הַשִּׁבֳּלִים.

כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ.
לִבְנוֹת וְלִנְטֹעַ לַחֲרֹשׁ וְלִזְרֹעַ.
וְהָאָרֶץ הַנְּשַׁמָּה תֵּעָבֵד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה שְׁמָמָה.

לחרות...!

יציאת מצרים

הנני מוּכָן וּמְזֻמָּן לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה עֲשֵׂה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה וּסְפַרְתֶּם לָהֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת.

שירה: הנני מוכן ומזומן לקים את המצוה עשה כמו שכתוב בתורה וספרתם להם ממחרת השבת.

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרָיִם.

פסח!

עם שומר במשך אלפי שנים את יום צאתו מבית עבדים ודרך כל מחילות השעבוד והאונס והאינקויזיציה והשמד והפרעות, נושאת האומה בלבה את הגעגועים לחופש ומביאה אותם לידי ביטוי עממי אשר לא יפסח על כל נפש מישראל, על כל נפש עניה ומרודה! מאבות אל בנים, דרך כל הדורות נמסר דבר יציאת מצרים ז כ ר ו ן א י ש י, אשר איננו מחויר ואיננו דהה. "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כ א י ל ו ה ו א י צ א ממצרים". אין לך שיא של הכרה היסטורית מרומם מזה, ואין לך התמזגות של יחיד וכלל - ברחבי כדור העולם ובעמקי הדורות - גדולה מאשר בצו פדגוגי עתיק זה. איני יודע יצירה ספרותית יותר מחנכת לתיעוב העבדות ולאהבת החירות כסיפור השעבור ויציאת מצרים. ואינני יודע שום זכרון עתיק שכולו מופנה לקראת העתיד, שכולו ס מ ל להווה ולעתידנו כ"זכר ליציאת מצרים".

איזה יצר-חירות עמוק טבוע בלב עם שיכול היה באביב ימיו ליצור יצירה גאונית כזאת ולמסור אותה מדור לדור.

(ברל קצנלזון)

עבדים היינו לפרעה במצרים. ויוציאנו יי אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים.
ואפילו כולנו חכמים - וכולנו נבונים - כולנו זקנים - כולנו יודעים את התורה - מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים.

(הגדת פסח)

וימררו המצרים את חיי אבותינו במצרים שנאמר וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך.

ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין. וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלהים חורבה. וירא מלך יי אליו בלהבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל; ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה?
וירא יהוה ויאמר אל תקרב הלום, של נעליך מעל רגליך, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא. ויאמר יהוה ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו. ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם ועתה לכה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים!

(שמות ג׳)

מקהלה מדברת: לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו.
יצאנו מעבדות לחרות, מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, מאפלה לאור גדול, ומשעבוד לגאולה.

משה

קורא את ההגדה בליל פסח ורוחו של משה בן עמרם - זה גבור הגבורים, הנצב כעמוד-אור על מפתן ההיסטוריה שלנו - מרחפת לפני ומדוממת אותי ל"עולם העליון", - איני חש כלל באותה שעה לכל אותן השאלות והספקות, שחכמי אומות-העולם מונים אותנו בהם: אם באמת היה האיש משה במציאות, אם באמת חי ופעל באופן מתאים למה שמקובל באומתנו, אם באמת היה הוא "מושיעם של ישראל" ונותן התורה הזאת בצורה שנשתמרה בידינו, וכדומה מן השאלות; - אלא מבטל אני בלבי כל אלה בבת-אחת בתשובה פשוטה וקצרה: זה משה האיש הקדמון, שאתם מבקשים לברר מציאותו ומהותו, אינו ענין אלא לתלמידים שכמותכם, אבל אנו יש לנו משה אחר, משה שלנו, זה שצורתו קבועה בלב עמנו מדור-דור והשפעתו על חיינו הלאומיים לא פסקה מימי קדם ועד עתה. ומציאותו ההיסטורית של משה זה אינה תלויה כלל בחקירותיהם. כי אף אם הייתם מצליחים להראות בברור גמור, שמשה האיש לא היה כלל, או שלא כך היה, לא יגרע על ידי זה מאומה ממציאותו ההיסטורית של משה האידיאל, זה שהלך לפנינו לא רק ארבעים שנה במדבר סיני, אלא אלפי שנה בכל "המדבריות", שהתהלכנו בהן ממצרים ועד הנה.

(אחד-העם)

אודך כי עניתני ותהי לי לישועה.
אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.
מאת ה' היתה זאת, היא נפלאת בעינינו.
זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו.

(תהלים קי"ח)

והיא

שעמדה לאבותנו ולנו. שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו. אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו. והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

יזכור

עם ישראל את בניו הבנותיו אשר נתנו את חייהם בעד תקומתו וחרותו בארצו, אשר נפלו בעמדם על משמרת הנפש והרכוש, אשר נפלו בדרכים, בשדה ובבית, אשר נפלו בלכתם מן העבודה, באמצם את ההגה ביד ובשבתם בית. אשר נפלו בלכתם להציל נפש אדם ונפש עץ, יזכור ...

שירה; והיא שעמדה ....

הא

לחמא עניה די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. כל דכפין – ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח. השתא – הכא, לשנה הבאה – בארעא דישראל, השתא – עבדי, לשנה הבאה – בני חורין.

מחול מסדה מתלקח
ובוער ובוער
פנה דרך גורל דורות.
הזהר הזהר

הדלק מחול עלה מסדה
על אף הכל על אף הכל
מזרח, מערב, צפון, דרום
במחול, במחול, במחול.

אש הגלינו אבנים תצית
תשרפן תשרפן
באשר שם סלע ים הצידה
יתכן יתכן

כי עולם ראשך קדח
למחולינו הגואל
אלוהים ישראל עמנו
ישראל, ישראל.

סעדה

יציאת בבל

על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון. על ערבים בתוכה תלינו כינורותינו. כי שם שאלונו שובנו דברי שיר ותוללינו שמחה שירו לנו משירי ציון. איך נשיר את שיר יהוה על אדמת נכר? אם אשכחך ירושלים, תשכח ימיני, תדבק לשוני לחכי, אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי.

שירה: שירו לנו משירי ציון. איך נשיר על אדמת נכר?

שיר המעלות. בשוב יהוה את שיבת ציון היינו כחולמים. אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה, אז יאמרו בגוים הגדיל יהוה לעשות עם אלה. הגדיל יהוה לעשות עמנו היינו שמחים. שובה יהוה את שביתנו כאפיקים בנגב, הזורעים בדמעה ברינה יקצורו. הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע בא יבא ברנה נשא אלומותיו.

שירה: בשוב יהוה את שיבת ציון היינו כחולמים. אז ימלא
שחוק פינו ולשוננו רנה, אז יאמרו בגוים הגדיל יהוה
לעשות עם אלה. הגדיל יהוה לעשות עמנו היינו שמחים.

הזורעים בדמעה ברנה יקצורו.

יהדות המזרח, רקוד

קומו תועי מדבר!

קומו תועי מדבר, צאו מתוך השממה
עוד הדרך רב, עוד רבה המלחמה!

איש בלבבו ישמע קול אלוהי דובר:
לך! היום אל-ארץ חדשה אתה עובר;

לא! לא לחם קלוקל, שלו ודגן שמים –
לחם עצב תאכל, פרי עמל ידיים!

לא! לא אוהל תוהו ועליות שחקים –
בית אחר תבנה, אוהל אחר תקים!

(ביאליק)

עוד לא נתקה השלשלת
עוד נמשכת השלשלת
מני אבות אלי בנים
מני מדורות אלי מדורות
עוד נמשכת השלשלת

רקדו ככה אבותינו:
יד אחת על שכם רע
ספר תורה ביד שניה
– סבל אמה באהבה נשא –
רקדו ככה אבותינו

כך נרקדה גם אנחנו
ועצומות הן כך עינינו
כך נמשיכה השלשלת
בעינים עצומות
פן תנתק ותתפורר
כך נרקדה גם אנחנו

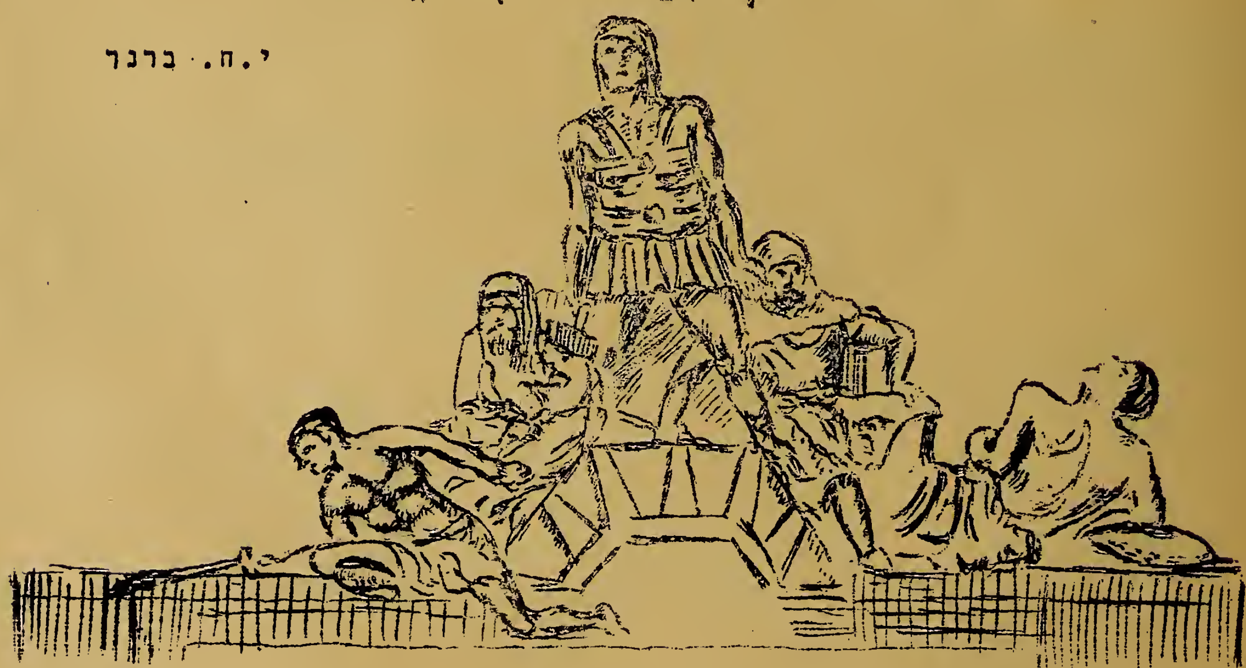
כך נמשיכה השלשלת,
לא נתקה עוד השלשלת
אן תוביל ? לאן עולה היא
הלאה הלאה הלאה
אל נחקרה אל נשאלה
כך נמשיכה השלשלת !

ראה

בן הגלות, הנה לדפוק בדלתי לבך
הכואב, באתי כיום הזה, כיום הזה – יום אשר עוד
לא היה כמהו לרע מיום אשר הלכנו בגולה, יום
של פחדים ואי-אמון בחיים לשארית הנמצאה, יום
שפולו כזבה ארוך נדמה – כיום הזה – יום אשר
עין בעין אנו רואים את זרעו של אברהם אבינו
בכל הגיטאות אשר הודחו שמה, את כל התפוררות
האומה, התרוקנות תכנה והמות השחור האורב לה,
הבא עליה, את כל עומק היסורים של גסיסת ענק....
כיום הזה – יום שאדם נמכר בו למולך, הנשמות
העדינות הולכות ונמקות משעבוד וכבלים, העניות
והגסות והזדון שופכים את ממשלתם על כל
"והשכינה תכבוש בעפר ראש בעוצר כאב וכל ימה
היא פורשת ובוכה"...

כיום הזה – הנני בא אליך אח נדכא.
כי לא מרגוע תדע אחי, אחי אף לא שלוה ולא הנאה.
כי לעוררך, אני בא, לעוררך לאמר: שאל, בן-אדם,
לנתיבות עולם שאל, אי הדרך, אי ? ....

י.ח. ברנר

יצאנו לשנות את פני העולם, לשים קץ לשעבוד אדם באדם, והקץ נעוץ בחביון הדורות.

מתי נולדנו? בשעה שניצוץ כבוד ראשון הצת בלב העבד.

מתי הרימונו את הדגל? בשעה שהתקומם המטפל הראשון נגד משפילו.

שבע נפל ושבע נקום כי עמנו הצדק ושחרור האדם.

נולדנו עם הנץ החמה של האדם המשי׳.

בכל מערכות לחרות שם היינו, בכל שדה קטל של מדוכאים, בכל "יציאות מצרים" של כל העמים וכל הדורות: על גרדום ועל מוקד, בבתי כלא, ועל בארקאדות.

גם אם שבע נפול, נקום ונתעודד. עד בוא היום והיה דגלנו לדגל החברה המשוחררת, עד יקום האדם במלא קומתו ויתגלה לעין כל באור הנצחים הצפון בו, כשדעתו רחבה ולבו טהור וידיו נאמנות וחייו חפש וצדק.

אין לא עבד עברי ולא עבד כנעני, לא כושי ולא סיני, וכבוד כל אדם ראש פינה הוא לחברה הנגאלת!

(מ. בילינזון)

בוא
יבוא
היום
הזה!

כהו ימינו באים, והמקום אשר עלינו ללכת שמה יהיה לנו; והתעוררו כל חלשינו הגבורים, השופכים עתה דמם על כבוד אחיותיהם וחיי אמותיהם לשוא, - ובאו שמה ברנה והחלו את העבודה...

בוא נבוא ברנה, - אך העבודה הארוכה, עבודה ההכנה, עבודת הדורות לא תהיה ברנה. ימים רעים, יסורים קשים. ואולם חזון אחד יחיה את כולנו, אחי, את כולנו העובדים: לא למעננו, עינינו לא תראינה - בשביל כל עמנו הדוה דם אנו בונים בית.

(י.ח. ברנר).

לכו ונבנה את חומת ירושלים ולא נהיה עוד חרפה והיה הלילה למשמר והיום למלאכה

